

Kirkens 1

UNDERSVISING 1997

TEMA: *Exodus*

INDHOLD

Den bibelske fortælling

Jeg er!

En grundfortælling om Moses

Af Ingrid Schrøder-Hansen

3

Exodus-fortællingen

Nogle drama-pædagogiske overvejelser

Af Hanne Davidsen

8

At fortælle udvandringshistorien

- med særligt henblik på juniorkonfirmander

Af Finn Rosenberg

11

Hvordan tegner børn

bibelhistorien?

- om børns brug af billedsprog

Af Bent Schmidt

16

Bøger og materialer

20

Ideer og inspiration

23

Forsideillustration: Michelangelos Moses-statue i S. Pietro in Vinculi.

I de senere år har der været en stigende interesse for at se bibelen som fortælling. Denne interesse skal ses i sammenhæng med den koldske fortælletraditions fornyelse. I den pædagogiske debat understreges det også kraftigere, at vi i den kundskabsorienterede undervisning skal korrigeres af det oplevelsesbetonede og det erfaringsnære, det der også skaber identitet hos børnene og de unge.

Hvad vil det sige, at bibelen er en fortælling? Er bibelen ikke historie? Mange af de bibelske skrifter er historieagtige, og det vil sige, at de ikke er fiktioner, som en roman er det. Det er jo ikke frit opfundne personer, de fortæller om. På den anden side er det heller ikke reportager. Det gælder endvidere, at den bibelske fortælling skaber en omfattende sammenhæng. Den rækker fra verdens skabelse til dens fuldendelse i dom og nyskabelse.

Bibelen udgør således den mest omfattende fortælling, der nogensinde er blevet til.

Den bibelske fortælling er identitetsgivende. Fortællingen om Abraham lader f.eks. tilhøreren selv træde ind i fortællingen og se sig selv, som den, der er prisgivet Gud. Altså er Abraham ikke længe en skikkelse fra urtiden, men han bliver et eksempel på, hvad det vil sige at turde leve i tro.

Evangeliefortællingerne byder på en lang række identifikationsmuligheder. Det sker ikke mindst i lignelserne - eller vi ser os selv som de personer, Jesus står overfor, hvadenten det nu er som dem i samfundets yderkant eller Jesu modstandere.

Gudsopfattelsen er det bærende i den bibelske fortælling. Det er et dynamisk Gudsbegreb. Gud er den, der var, er og som kommer. Kristendommen oprindelige ud-

tryksform er fortællingen, der hverken er myte eller objektiv historie. Men måske gik det alligevel galt i mødet med den græske verden, hvor filosofi og systematisering gjorde kristendommen til en lære, en række dogmer og som gjorde Gud til den evigt uforanderlige?

I årgang 1997 af **Kirkens undervisning** vil vi beskæftige os med den bibelske fortælling. I dette første nummer af bladet vil vi især samle artiklerne omkring Exodus-fortællingen, altså udvandringshistorien ifølge 2. Mosebog. Med udvalget af artikler har vi gjort alvor af, at fortælling ikke bare har sammenhæng med det skrevne. Men også billedet er fortælling og fortælling skaber billeder.

Pastor Ingrid Schrøder Hansen genfortæller Exodus, sognepræst Hanne Davidsen giver nogle bud på drama-pædagogiske brug af Exodus, sognepræst Finn Rosenberg overvejer fortællingens pædagogiske muligheder i den indledende konfirmations-forberedelse og tidligere seminarielektor Bent Schmidt fortælle om sit arbejde med børnetegninger.

Af Henning Nørhøj

Jeger!

“Jeg er” er en fortælling om menneskets tvivl og tro, dets frygt og håb. Samtidig er det også en beretning om, hvordan Gud på trods af menneskets angst og tvivl vælger mennesket som bærer af sin styrke. Beretningen om Moses er en evig fortælling om forholdet mellem Gud og mennesket

Af Ingrid Schrøder-Hansen

Kan I huske Moses? Det var ham, den lille dreng i sivkurven, der skulle have været druknet. For israelitterne var trælle i Ægypten, og kong Farao havde befalet, at deres nyfødte drenge skulle druknes i Nilen. Men Faraos datter fiskede Moses op af floden, og han voksede op i Faraos palads.

Han kom nu aldrig rigtigt til at høre hjemme dér. Ægypterne kaldte ham „israelit-unge“, og da Moses blev voksen, slog han en af ægypternes slavepiskere ihjel. Men trællene ville heller ikke kendes ved ham. Så flygtede Moses langt ud i ørkenen, helt ned til Sinaj bjerg. Der fandt han sig en kone og blev fårehyrde og prøvede at glemme det hele.

En dag, da fårene græssede ved Sinaj-bjerget, fik Moses øje på en tornebusk, der stod i lys lue oppe på bjergsiden. Men underligt nok, den brændte og brændte, men brændte ikke ned. Moses gik nærmere for at se, hvordan det kunne gå til, og da kaldte en stemme: „Moses, Moses!“

„Ja, her er jeg!“ Moses så sig omkring. Han kunne ikke få øje på nogen, men nu lød det inde fra tornebusken: „Stands, Moses! Og tag dine sko af. Du står på et helligt sted!“

Moses fór sammen, men fik sig bøjet og krængede sandalerne af, og da han stod med dem i hånden, lød stemmen igen: „Jeg er dine fædres Gud, Abrahams, Isaks og Jakobs Gud.“ Da slog Moses sin kappe for ansigtet, for han turde ikke se Gud; men han hørte tydeligt, Gud sagde: „Jeg har set, hvor mit folk lider ondt i Ægypten, jeg har hørt deres skrig. Jeg vil befri dem og føre dem hjem til Abrahams land. -Og du, Moses, *du* skal føre dem ud af trældommen!“

„MIG?“ råbte Moses og tabte både kappe og sandaler. „Hvordan skulle *jeg* få Farao til at give israelitterne fri?“ Tornebusken brændte med klare, stærke flammer: „Det kan du, fordi jeg vil være med dig.“ Men Moses rystede og stammede: „Jamen, Herre, *israelitterne* vil heller ikke høre på mig. -Og de har næsten glemt dig. De kender ikke engang dit navn!“

Da svarede Gud: „Mit navn har intet menneske hørt. Jeg Er den, Jeg Er! Sig til dem, at *Jeg Er* har sendt dig.“

„Jeg Er?“ gentog Moses. Det fløj gennem hans hoved: Er det, fordi Gud har skabt alt det, der *er*? Men Gud var allerede på vej videre: „Faraos hjerte er hårdt som sten. Han vil ikke frivilligt lade jer rejse, men jeg vil tvinge ham til det. Ægypterne skal få at mærke, hvem Jeg Er!“

„Nej, Herre, Jeg tør ikke,“ stammede Moses. „De vil aldrig i livet tro på, at du har sendt mig?“

-“Hvad har du dér i hånden?”

-“Mener du min hyrdestav?”

-“Kast den til jorden.”

Da staven ramte jorden, blev den til en sort slange, der bugtede sig mod ham, og Moses sprang tilbage. Tornebuskens flammer dirrede: „Tag slangen i halen!“ Moses bed tænderne sammen, rakte hurtigt ned og greb slangens hale. Og dér stod han igen med sin hyrdestav i hånden.

„Vis dem det tegn fra mig,“ sagde Gud, „så vil de tro dig. Og hvis det ikke er nok for Farao, så har jeg flere tegn! -Sig, at I skal rejse herved til bjerget og møde mig.“

„Åh nej, Herre!“ tiggede Moses. „Jeg duer ikke, jeg kan ikke engang tale ordentligt. De griner, når jeg begynder at stamme. Du kan nemt finde én, der er bedre end mig!“

Men nu blussede tornebusken op i vrede flammer: „Hvem er det,

der har givet mennesker mund og ører og forstand til at bruge dem? -Har du ikke fattet, hvem Jeg Er? -Din bror Aron kan hjælpe dig. Han kan snakke. Men *du* siger, hvad han skal sige, for *du* er den, jeg har udvalgt. Gå så!"

Moses tumlede ned ad bjerget, og mens han samlede sine får, faldt hans hjerte til ro. Gud vidste, hvem han var. Så ville han rejse til Ægypten på Guds ansvar.

Farao siger nej!

På vejen til Ægypten kom hans bror Aron ham imøde. Og brødrene faldt hinanden om halsen, de havde ikke set hinanden, siden de var små. På rejsen til Ægypten fortalte Moses om sit møde med Gud på Sinaj bjerg, og Aron fortalte, hvad der var sket i Ægypten, siden Moses flygtede.

Den gamle Farao var død, og den nye Farao druknede ikke israelitterne drenge, han havde brug for mange trælle til sine store byggerier. Israelitterne trælledes dagen lang med at lave mursten til Farao, og de havde det strengere end nogensinde.

-Man kunne se det på dem, tænkte Moses, da de nåede frem til lergravene. Israelitterne slæbte leret i tunge åg, og de trampede leret med halm i endeløse æltekar. De var grå som leret, deres rygge var krogede, deres øjne var matte, og de lugtede af skidt. Moses' hjerte tog til at banke: De var hans folk. Han skulle befri dem.

Om aftenen kom israelitternes Ældste til møde hos Aron. Han fortalte dem om sin bror Moses,

og at nu havde deres fædres Gud sendt ham for at føre dem hjem til Abrahams land. Aron slog ud med hånden: „Det land, de gamle sagn fortæller om. Det flyder med mælk og honning!"

Jo, Aron kunne tale. De Ældstes øjne hang ved ham, og Moses kunne nøjes med at sige Guds navn, *Jeg Er*, og vise dem tegnet. Han kastede sin stav til jorden, og de Ældste fór tilbage, da slangen bugtede sig mod dem, og de råbte højt, da Moses greb den i halen, så den blev til en skikkelig hyrdestav igen. „Vi tror dig, Moses," sagde de. „Gud har virkelig set vores nød og hørt vores skrig." Og de gik hjem og fortalte alle, at Gud, Jahve, havde sendt Moses med håb til dem.

Derefter gik Moses og Aron til Farao.

„Gud befaler, at du skal give israelitterne fri," begyndte de. Men her i paladsets høje sale med de spejlblanke gulve blev Aron usikker i stemmen, og Moses endnu mere.

Farao regnede sig selv for en gud, Solgudens søn. Han så ned på dem med smalle øjne. „Hvad er det for en gud, I taler om. Jeg kender ikke trællenes guder."

„Vores Gud hedder Jeg Er," stammede Moses. „Og han har befalet os at drage ned til hans bjerg og holde offerfest."

„Findes der en gud, der hedder Jeg Er?" Farao lo hånligt. „Det kan enhver træl jo komme og sige. Forsvind, og pas jeres arbejde!" Og hele hoffet lo som på tælling, da de så, Farao lo.

Moses kastede sin stav, og slangen hvislede ad Farao. Men han så bare ud, som om han kedede sig: „Mine egne troldmænd kan gøre større ting." Moses og Aron blev smidt på porten.

Samme dag fik trællene ordre til selv at skaffe den halm, der skulle æltes i leret. De måtte ud på markerne og hente den, og de fik lavet alt for få mursten. Fogederne piskede løs på dem: „Det er, fordi I går og drømmer om guder og fester. Nu skal I få andet at tænke på!"

„Herre!" klagede Moses, „hvorfor sendte du mig hertil? Alt er kun blevet værre, siden jeg kom."

„Farao er en hård hund," svarede Gud. „Han lyster kun en stærk hånd, og det skal han få! Jeg vil sende plager over ægypterne, til de tigger og beder jer om at rejse."

„Hør, hvad Jahve har sagt," råbte Moses, da trællene kom humpende hjem den aften. Men de spyttede ad ham: „Gud straffe dig! Du har givet Farao påskud for at plage os værre end før."

De ti plager

Den første forårsdag gik Farao ned for at velsigne Nilen, men dér stod Moses og ventede. „Lad mit folk gå!" sagde han. „Vores Gud giver dig et tegn på sin magt." Han løftede sin stav og slog den ned i flodens vand, og vandet blev rødt som blod. Og det lugtede som blod.

Farao vendte sig mod sine troldmænd: „Kan I gøre det samme?" - „Ja vist," svarede de og mumlede trylleord over slottets brønd, til

vandet dér også blev rødt. Men gøre det rent igen kunne de ikke, og i en hel uge var alt vand i Ægypten så rødt som blod. Fiskene vendte bugen i vejret og flød døde forbi, og ægypterne tørstede, for ingen turde drikke det væmmelige vand.

Ugen efter kom Moses igen. Denne gang truede han med frøer! „Lad mit folk rejse!“ sagde han. „Ellers vil Gud lade frøerne krybe op af alle vandhuller og fylde jeres by!“ Slotsvagten jog Moses ned af paladsets trappe. Men da Farao vågnede næste morgen, sad der en slimet frø på hans hovedpude. Og da han brækkede morgenbrødet over, lå der en død frø indeni.

„Lad mig se jer gøre det efter!“ sagde Farao til troldmændene. De manede med hemmelige trylleord og kaldte endnu flere frøer op fra åer og grøfter. Men få dem bort igen kunne de ikke. I hele Faraos by gled folk i våde frøer den uge. Men Farao blev inde og lod som ingenting.

Da frøerne var væk, og Farao igen gik ud, stod Moses dér på hans vej. „Lad mit folk gå!“ sagde han. „Ellers skal min Gud vise dig, hvem han Er!“ Moses slog sin stav ned i vejstøvet; og støvet hvirvlede op og blev til en myggesværm. „Gør det efter!“ sagde Farao til sine troldmænd, men det kunne de ikke. „Selv den største troldmand kan ikke skabe levende væsener af jordens støv,“ sagde de. „Det kan kun Guds finger.“ - „Har I glemmt, at jeg også er en gud?“ sagde Farao, men troldmændene svarede ikke, de løb, for myggene stak.

Ugen efter kom Moses igen. „Er det ikke nok endnu, Farao?“ sagde han. „Gud siger: Lad mit folk rejse, ellers skal myggene følges af fluer.“ Farao viftede ham væk, men næste morgen var ægypternes huse fulde af fluer. De sad tæt på maden, de svømmede i vinbægeret, de kravlede på Faraos øjenlåg. Og de stak værre end myggene.

„I skal få lov at rejse et par dage, hvis din gud kan få de fluer til at forsvinde,“ sagde Farao. Men da fluerne var væk, fortrød Farao sit løfte. Trællene fik ikke lov at rejse, ikke engang et par dage, og Moses truede: Fra nu af ville Gud gøre plagerne værre, til Farao gav sig.

Så brød en kvæggpest løs og smittede ægypternes køer. Efter den fulgte en byldepest, der ramte ægypterne selv. Og da Farao sendte bud efter sine troldmænd, kunne de ikke komme. De var syge af bylder allesammen.

„Farao, hør på mig og lad mit folk gå,“ sagde Moses. „Ellers skal du høre *Jahve* tale med torden og hagl. Men Farao vendte det døve øre til, og tordenen bragede, og haglene faldt så store som dueæg og kvaste alt, hvad der voksede på marken.

Derefter formørkedes himlen af en sky, men det var en sky af græshopper! De slog ned over markerne og åd alle grønne strå. Jorden var sort af græshopper, og da de fløj bort med vinden, var der hverken korn eller græs tilbage.

Det næste, der skete, var, at solen formørkedes, og dagen blev som den sorte nat. På gaderne famlede folk sig omkring, og oppe

på slottet sad Farao, Solgudens søn, tavs i sin gyldne sal. Alle slottets lamper brændte omkring ham, men de gav ikke lys nok.

Hver gang, når plagerne kom, havde ægypterne tigget ham om at skaffe dem af med de forbandede israelitter, og Moses havde fået lov at rejse. Men hver gang, ulykken var drevet over, trak Farao og alle ægypterne deres løfte tilbage. Nu stod Moses for ham igen: „Gud siger: Israel er min førstefødte søn. Giv ham fri, ellers tager jeg *din* førstefødte søn!“ Men Farao så ikke engang på Moses. „Forsvind, og vov ikke at vise dig for mig igen,“ sagde han lavt.

„Det skal blive, som du siger,“ svarede Moses. „Nu ser du mig ikke igen.“

Anderledes end de andre aftener

„Aron, kald de tolv stammers Ældste sammen,“ sagde Moses, og denne gang kom de. For mens plagerne hærgede Ægypten, havde israelitterne fået modet igen. Sygdomme og uvejr var drevet uden om trællenes hytter og fattige jordstykker, og mørket var lyst som dagen.

„I dag har Farao sagt nej for sidste gang,“ sagde Moses. „Gør jer klar til at rejse, for i nat sker det: I nat vil Døden gå igennem landet, og i alle ægypternes huse skal den ældste søn dø. Men jeres huse skal Døden gå forbi.“

De Ældste svarede med en opbidset mumlen, men Moses stod som skåret i træ, til de tav. „Sørg for at alle gør, nøjagtigt som Gud

byder: Hver familie skal slagte et lam og stryge blodet på dørstolperne, så Døden kan se det og gå jeres hus forbi. Lammet skal I stege og spise, når I er klar til at rejse. Kvinderne skal bage usyrede brød til, for der er ikke tid til at bruge surdej, som de plejer. Og spis så meget I orker. Tænk ikke på at gemme til i morgen, for i morgen er vi rejst!"

-Dén aften kom de aldrig til at glemme, den var dejligere og frygteligere end alle andre aftener. Efter at blodet var strøget på dørstolperne, var der ingen, der forlod deres huse. Udenfor jagede mørket og døden, men inde i husene holdt de fest.

Moses, deres søster Mirjam og alle familiens gamle, sad med ved bordet i Arons hus. Det spidstegte lam duftede, så man fik vand i munden, og børnene gjorde store øjne, da Aron sagde, at i aften måtte de spise alt, hvad de kunne. De fyldte sig med kød og med forårets nye grøntsager, og knasede de friske, usyrede brød til; og Aron hentede en krukke vin, der var gemt til en særlig dag. Det var, som de skulle indhente alle de aftener, de var gået sultne i seng.

Ind imellem måtte de standse for at få pusten, og for at synge og fortælle historier. Bagefter kunne de lidt igen. De små sad på skødet og lyttede med store, runde øjne, for det var langt over sengetid. I hjørnet af stuen lå alle familiens ting pakket i bylter.

Imens gik Døden forbi udenfor.

De sansede det først rigtigt, da skrig og gråd fra mange stemmer trængte ind gennem de lukkede døre. Børnene gemte sig hos for-

ældrene, og de voksne så på hinanden og blev tavse. Nu var det sket, det som Moses havde sagt: Døden var gået igennem alle ægypternes huse, og i hvert hus var den ældste søn død. Fra tiggerens søn til Faraos søn, der skulle have arvet hans trone.

Nu dundrede det på døren, og Moses gik ud og lukkede op. Det var paladsvagten med Faraos ordre: „Forsvind fra mit land! Rejs allesammen og tag alt, hvad I ejer med jer!"

Moses tog sin stav og kappe og blæste højt i vædderhornet. Det var signal til opbrud. Fra alle trællehytterne kom israelitterne myldrende, rejseklare, med bylter og børn på skuldrene og får og geder imellem sig. Moses begyndte at gå, og Israels tolv stammer sluttede op efter ham: alle Jakobs tolv sønners efterkommere. Tilsammen var de så mange, at det ikke var til at tælle.

De fyldte de snævre gader og strømmede frem mellem ægypternes huse som en levende flod af mennesker og dyr. Og ægypterne kom løbende og stak smykker af guld og sølv i hænderne på dem: „Her, tag det hele. Bare I lover, I aldrig mere kommer igen!"

Sådan forlod Israels børn Ægypten.

Bag dem gabede de tomme trællehytter for åbne døre. Der skulle ingen bo mere.

Det Røde Hav

-"Hvornår kommer vi til Abrahams land?" -"Hvorfor skal vi først helt ned til Sinaj bjerg?" -"Skal vi ikke snart holde hvil? Vi er trætte."

-"Er du sikker på, vi går den rigtige vej, Moses?"

Moses tog sig sammen og pegede endnu en gang på skystøtten, der bevægede sig forude. „Gud er med os i den skystøtte, han viser os vej.“ Men indvendig rasede han over, at hans folk blev ved med at opføre sig som trælle. De var ikke vant til at tage ansvar, de var ikke vant til at stole på nogen. Gud måtte vide, hvordan man fik dem gjort til frie mennesker!

En eftermiddag lød der et råb fra de forreste: „Moses! Vi er kommet ud til Det røde Hav. Hvordan kommer vi over?“ De stimlede sammen om ham og råbte i munden på hinanden.

I det samme rejste der sig et råb fra de bageste: „Faraos soldater!“ Alle vendte sig og så bagud, hvor en støvsky nærmede sig. Det glimtede af våben inde i støvskyen, og jorden gungrede under hestetramp. Vogn-soldaterne! Faraos vil hævne sig.

Selv ægypterne frygtede vogn-soldaterne, og børnene plejede at skriges bare ved synet af deres vilde heste, men nu skreg både små og store. „Moses! Hvorfor lokkede du os til at flygte? -Var der ikke grave nok i Ægypten, siden vi skulle herud for at blive slået ihjel?“

Moses sprang op på en klippe, så alle kunne se ham. „Vær ikke bange!“ råbte han. „Jahve vil kæmpe for os. Se, skystøtten har flyttet sig og stillet sig i vejen for soldaterne. -Og ti nu stille, så jeg kan høre, hvad Gud siger!“

Israelitterne tav og krøb sammen. De hørte kun stridsvognene, der nærmede sig, men de så Moses række sin stav ud over havet. Og

straks begyndte det at blæse fra øst. Blæsten voksede til en storm og tvang soldaterne til at standse. Ude fra havet hørte de bølgerne rase natten igennem.

Men da solen stod op, så israelitterne, at stormen havde blæst vandet bort. Foran dem lå havbunden blottet, kun med små lavvandede pytter. -"Gå nu over havet," sagde Gud.

Moses begyndte uden tøven at gå, og israelitterne fulgte hovedkulds efter. Sandet var vådt og blødt, men fremad gik det, og snart var de langt ude i havet. Soldaterne satte efter dem med heste og vogne, men hestenes ben sank i, og stridsvognenes skarpe hjul skar sig ned i det våde sand.

De sidste israelitter nåede i land på den anden side, og Gud sagde: „Moses, ræk din stav ud over havet igen.“ Og da slog vinden om i vest, og alt vandet kom væltende tilbage.

Det kom som en flodbølge lige mod Faraos soldater og stridsvogne. Hestene stejlede, vognene kørte fast, soldaterne piskede på hestene, skreg og sprang af for at flygte. Men ingen nåede land, flodbølgen slog over dem og druknede dem.

Israelitterne stod og så det oppe fra det tørre land. De slog arme om hinanden, skreg og lo med tårer løbende ned ad kinderne. Da trådte Mirjam, Moses' søster, frem og begyndte at synge:

*„Jeg vil synge for Herren
synge højt om Den Høje.
Faraos hær og heste
styrtd han i havet.“*

Kvinderne dansede ind i kreds om hende, de trommede rytmen og gentog verset, og Mirjam sang:

*„Min Gud er min kraft og min
lovsang.
Du frelste mig, du er min Gud!
Din hånd baned vej gennem
havet,
satte Israel fri.“*

*Du blæste, så vandene skiltes,
bølgerne stod som en mur.
Du førte dit folk gennem havet
mellem gyngende mure.*

*Faraos sa': Jeg forfølger dem,
fanger og knuser dit folk.
Du pusted, og vandene slugte
ham,
ja, han sank som en sten!*

*Ingen er mægtig som Jahve.
Fjenderne frygter dit navn.
Faraos folk kan fortælle:
Du er Himlenes Herre!"*

Alle israelitterne dansede nu med i lange kæder, de sang af fuld hals:

*„Jeg vil synge for Herren,
synge højt om Den Høje:
Faraos hær og heste
styrtd han i havet!"*

De dansede og sang, til angsten var ude af kroppen, og jubelen havde fået luft. Og Moses satte sig ned og så op mod himlen. Nu kunne de gå til Guds bjerg, ja, helt til Det forjættede Land!

EXODUSFORTÆLLINGEN

Nogle dramapædagogiske overvejelser

Dramapædagogik er en særlig sammensætning af teater og læsning, der benytter sig af andre veje end den traditionelle til at forstå en tekst og trænge ind i teksten. I artiklen gives der to bud på, hvordan man kan arbejde dramapædagogisk med Mosesfortællingen

Af Hanne Davidsen

Det er ikke let at lave et dramapædagogisk forløb over exodusfortællingen, fordi historien er så indholdsmættet og i den grad ladet med betydning. Historien rummer et utal af temaer i sig, der egentlig hver især kræver en selvstændig behandling.

Et andet afgørende problem, som sikkert vil rejse sig for de fleste, der arbejder med drama og bibelske tekster, som nu exodusfortællingen, er spørgsmålet om, hvorledes man vil betragte fortællingen: anskuer man den naivt historisk, nærmest som en beretning, eller ser man teksten som en grundfortælling i den jødisk-kristne tradition eller ligger man bange og vægelsindet og vipper mellem de to synsmåder?

Når man arbejder med drama, bliver man så dejlig frigjort fra snævre betragtningsmåder; dramapædagogikken frigør fra tunge og dræbende historiske overvejelser og pertentlige kritiske tekststudier. Dramapædagogikken er på en måde subversiv, i hvert fald meget uortodoks og dogmefri. Man forholder sig frit til teksten. Vi kan gå ind og ud af den. Den kan lade os uberørte, eller den kan engagere os, den kan provokere og forarge, glæde eller forfærde. Vi kan spørge frit til teksten, ja, vi kan sågar digte videre på den eller digte om. Dramapædagogikken skaber meget vide rammer for omgang med teksten og dermed kan nye erkendelser måske erhverves. Det eneste der binder dramapædagogen, er teksten selv og fantasiens grænser. Valget af teksten sender et signal: her er noget vigtigt på spil,

pædagogen har noget på hjerte. Men som enhver ved, kan et væsentligt budskab, som måske kan gå hen at få afgørende betydning for et menneskes liv, ikke formidles direkte. Dramapædagogikken er et eksemplarisk bud på den indirekte meddelelses kunst. Refleksion og selvstændig stillingtagen er en integreret del af forløbet. Men en egentlige trosafgørelse røres der ikke ved. Usmagelig befamling og gold dogmatisme undgås.

Men tilbage til exodusfortællingen. Pladsen her tillader ikke en detaljeret redegørelse for et dramapædagogisk forløb med denne historie som centrum. Men nogle enkelte ideer vil jeg lægge frem.

Man kunne måske være fristet til at binde an med det helt store spektakulære show. Vi tænker os tilbage til det gamle Egypten, ser den mægtige Farao for os med hans letpåkledte kvinder, marmorsøjler, overdådige måltider, pyramiderne og andre prægtige bygningsværker; vi ser den simple Moses med støvede sandaler og stav i hånden, det underkuede israelitiske folk med fattige og tarvelige klæder, der træller under slavefogedernes ubarmhjertige pisk. Ja, vi ser den amerikanske filmatisering for os! Måske får man lyst til at dele historien op i nogle sekvenser, strikke nogle scener sammen og opføre et stort eller lille skuespil eller en musical. Formålet ville da være at skabe et miljø omkring opsætningen, mange medarbejdere ville blive aktive, og historien ville blive fortalt. Et projekt, der nok ville vække

opsigt og gøre mange mennesker glade og engagerede; men ville man også nå ind til kernen i fortællingen? Ville man midt i alt hurlumhejet nå til en dybere forståelse? Kan en nok så visuel og storslået genfortælling give det? Måske, hvis der virkelig følges op med refleksion og fokusering på centrale punkter; men egentlig er det slet ikke nødvendigt med den store opsætning, den flotte forestilling. Det kan gøres meget mere enkelt og med mindst ligeså godt et resultat, hvis vi skal vurdere efter graden af indsigt, som deltagerne får.

Vi befinder os altså i en konfirmandstue. Exodusfortællingen skal lukkes op for en hob søvnige konfirmander. Afhængig af klassens niveau og abstraktionsevne vælges et af to forløbsmetoder:

1. Vi går ind i et historisk fiktivt rum, det narrative forløb bliver afgørende

2. Temaet: undertrykkelse - udfrielse er fokus for forløbet (exodus bliver en eksempelfortælling)

ad 1

Hovedsagen med dette forløb er, at konfirmanderne får et overblik over historiens forløb, at de simpelthen får et elementært kendskab til fortællingen. Forløbet kunne i hovedtræk være følgende:

1. præsten/læreren fortæller om situationen i det gamle Egypten. Der lægges op til en rejse væk fra nutiden og ind i en anden tid og en rejse væk fra frihedens land til en

tilstand af slaveri og underkuelse. Dramaet begynder allerede her i deltagerens hoveder. Tanken er ikke at skabe en rekonstruktion af historiske begivenheder, men om etableringen af et fælles fiktivt associationsrum, hvor alle deltagere har lige muligheder for at lære noget og måske ligefrem blive klogere på sig selv.

2. En levende fortælling har ført deltagerne hen til det øjeblik, hvor Moses ser en landsmand blive slået ihjel af en egypter. Holdet deles op i grupper på tre. Den ene modellerer de to andre, så de afbilleder „undertrykkelse“. Kort diskussion af statuerne.

3. Grupperne formulerer spørgsmål til Moses, der dernæst sættes i „den varme stol“ og må svare for sig. Er du egypter eller israelit, hvad vil du gøre, er du bange?. Her kan læreren f.eks. gå i rolle som Moses.

4. Genfortællingen forsætter og det afsløres, hvad der egentlig skete. Drabet, flugten, Moses bliver gift og kaldet (Moses' indvendinger udelades her, for at blive inddraget i den følgende improvisation)

5. Man går sammen parvis. Moses og Sippora drøfter kaldelsen og Moses' betænkeligheder og Sipporas ængstelse kan komme frem - hvem ved - i improvisation.

6. Spillet afbrydes. Diskussion om kaldelse. Stikord noteres på tavlen.

7. Genfortælling: Moses og Aron går til Faraos; de ti plager (en remse omhandlende de ti plager fremsiges og læres.)

8. Her kan indlægges en tegnesekvens: holdet deles i ti grupper, der tegner en plage hver. Tegningerne hænges op i lokalet.

9. Holdet deles i fire grupper, der hver laver to statuer, en som illustrerer Faraos hårdhertethed og en som fremstiller israelitternes tillid til og forhåbninger til Herren. Statuerne diskuteres.

10. Moses træder frem (lærer-i-rolle/ et enkelt stribet tørklæde kan markere, at læreren nu er i rolle) - og forkynnder vendepunktet, giver dem instrukser om måltidet og afrejsen.

11. De fire grupper samler sig og arrangerer et bord; deres indbyrdes roller gøres klar (far og mor, to børn og en bedstemor f.eks.). Under måltidet diskuteres måltidets karakter og familiens angst og glæde kommer frem - 2. improvisation.

12. Moses (igen lærer-i-rolle) kommer og samler familierne og de drager afsted; på rad og række føres de ud af lokalet - og ned i kirken, hvor de lovsynger Gud.

Et sådant forløb forudsætter, at læreren er modig og har lidt erfaring med at spille. Det kræver overblik og disciplin snart at være i og snart at være uden for det fiktive rum. Bedst er det også, at

konfirmanderne har en vis fortrolighed med at dramatisere og improvisere. Men de er som oftest meget frimodige og villige. Det er vigtigt, at et dramaforløb styres stramt, så ingen mister koncentrationen. Der skal være et klart fokus for hver sekvens. Forløb vil vare mindst tre timer.

ad 2

Dette forløb forudsætter et elementært kendskab til exodusfortællingen, men alligevel starter vi således:

1. Exodusfortællingen genfortælles så levende og engageret som vel muligt; man må gerne give sig god tid.

2. Efter måske tre kvarter slutter fortællingen med et spørgsmål: hvad er det frygteligste og hvad er det glædeligste ved denne historie? Man inddeles i grupper og diskuterer spørgsmålene, som senere samles op - to kolonner på tavlen.

3. Flere forskellige temaer vil blive nævnt, men man kan sikkert samle en del i to ord: undertrykkelse - udfrielse.

4. De fire grupper bliver nu bedt om at modellere en statue, der viser undertrykkelse - situationen hentes fra historien. Statuerne vises og diskuteres.

5. Man fordeler sig nu parvis. De to skal finde en situation fra nutiden, der udtrykker under-

trykkelse - den ene har høj status den anden lav status. Med et klap sættes spillet igang. Efter et stykke tid skifter man rolle. Situationerne diskuteres og spørgsmålet stilles: hvad skulle til for at ophæve undertrykkelsen?

6. Vi går tilbage i historien og de fire grupper skal nu modellere en statue, der viser befrielse. Statuerne vises og diskuteres. Og der spørges hvad/hvem hæmmede og hvad/hvem fremmede befrielsesprocessen.

7. De samme grupper finder en situation fra nutiden, der rummer en befrielse i sig. Man viser de fire situationer (improvisationer) på skift for hinanden.

8. Der slutes af med en jubeldans - alle springer rundt i glæde til sprudlende og glad musik.

Dette er blot nogle stikord. Mange andre måder kunne tænkes. Men jeg er overbevist om, at dramapædagogikken er en af flere nye veje, som vi som formidlere og forkyndere kan komme til at få megen glæde af. Dramapædagogik er en særlig sammensætning af teater og læring. Janek Szatkowski, en af vore hjemlige førende dramapædagoger, udtrykker det på denne måde: „dramapædagogik er at lære af at lære at lave teater“ og knytter her til ved en engelsk tradition, hvis slogan er „learning through drama“. Et lille stykket teater, f.eks. en lille improvisation, handler altid om noget i en dramapædagogisk sam-

menhæng. Der er et indhold, som skal undersøges, og som man kan lære noget af. Erkendelsesvejen er anderledes end den, vi som præster og teologer er opdraget til. Vi er filologer og tekstanalytikere; men der er også andre veje ind i en tekst. Veje som er mere uhåndterbare, mere åbne, men egentlig i god samklang med teksterne selv.

Vil man gerne vide mere om dramapædagogik, kan jeg anbefale tidsskriftet KVAN, nr. 44, 1996, der som tema har Drama.

At fortælle udvandringshistorien

- med særligt henblik på juniorkonfirmander

I denne artikel arbejdes der med 3 fortællinger om Moses. Den brændende tornebusk, De ti Bud og udvandringen. Til hver fortælling knyttes der nogle bemærkninger omkring fortælle teknik, brugen af effekter og sammenhængen med gudstjenesten

Af Finn Rosenberg

Er der tid til det gamle testamente?

Konfirmanderne går til forberedelse 48-56 lektioner. For juniorkonfirmander er der et maksimum på 40 lektioner, og mange bruger endda væsentlig færre. Vi må bruge tiden til at gøre børnene fortrolige med det væsentligste. Det er derfor en stor fristelse at lade det gamle testamente ligge. Dels fordi det nye testamente nu engang er hovedsagen, dels fordi skolen ofte har gjort særlig meget ud af det gamle testaments fortællinger.

Hvad skal vi med Det gamle Testamente?

Alligevel ville det være godt at bruge bare et lille udpluk af væsentlige fortællinger fra det gamle testamente. Bl.a. af hensyn til den gudstjenstlige sammenhæng (læsningerne fra det gamle testamente i den nye alterbog fra 1992), af hensyn til den fortælle mæssige kvalitet - og da også for at skabe bro mellem det gamle og det nye testamente, så det bliver klart, at de begge hører hjemme i kirkens sammenhæng, omend på hver deres plads.

Hvilke fortællinger fra det gamle testamente kan vi bruge i indledende konfirmationsforberedelse?

Det er fortællinger, der er hovedsagen, når vi har med juniorkonfirmander at gøre. Gennem fortællinger opfatter børn på netop dette alderstrin dybere sammenhænge, som de først senere kan begynde at forstå abstrakt. Det gamle testamente har en rig-

dom af gode fortællinger, men de må udvælges med omhu.

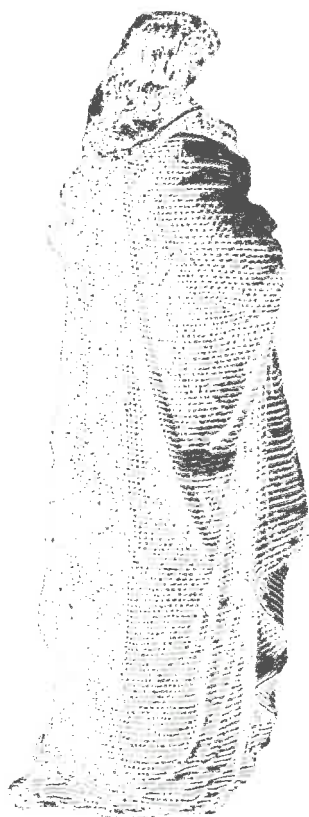
Urhistorien (1 Mos 1-11) kan vægtes, fordi det understreger skabelses- og syndefaldstankegange i Bibelen, patriarkfortællingerne (1 Mos 12-50) og udvandringshistorien (bl.a. 2 Mos), fordi de handler om Guds historie med os som enkeltpersoner, familie og folk, og fortællinger om kong David (1-2 Sam) og profeten Elias (1 Kong 17-21 og 2 Kong 1-2), fordi de på visse punkter peger hen på henholdsvis Jesus og Johannes Døber.

I det følgende vil jeg give nogle ideer til, hvordan man kan arbejde med *udvandringshistoriens* fortællinger.

Udvandringshistorien

Udvandringshistorien opfattes forskelligt af jøder og kristne. Jøder vil naturligt nok lægge vægt på, at Gud udvælger et folk og giver det en lov. Kristne vil lige så naturligt lægge vægt på det i udvandringshistorien, der peger frem mod det nye testamente.

Den kirkelige tradition samler sig derfor om ganske bestemte fortællinger. Allerede i Matthæusevangeliet mærker vi, at Mosesfortællingen ligger bag fortællingen om Jesu fødsel, og at Jesus i Bjergprædiken (kap 5-7) optræder som den nye Moses på bjerget, Himmerigets "lovgiver", og senere i Matthæusevangeliet fristes af Djævelen i ørkenen, ligesom Israels folk på deres måde blev det.

Fortællingen om overgangen over Det røde Hav er traditionelt blevet forstået som billede på kirkens dåb, ligesom påskemåltidet inden udvandringen og senere den mystiske "manna" fra himlen er blevet set som billede på kirkens nadvermåltid.

Disse sammenhænge begrundes hvorfor vi vælger, som vi gør. Det er ikke min mening, at juniorkonfirmander også skal have disse sammenhænge forklaret!

I det følgende vil jeg præsentere tre forslag til undervisningsskisser. Ikke et færdigt forslag, men elementer, der kan sættes sammen på forskellige måder.

Det første forslag har et roligt forløb. Tilhørerne sidder stille. Dramaet i fortællingen formidles udelukkende med ord, evt. med en enkelt ydre effekt (et lys).

Det andet forslag er en blanding af aktivitet og lytten.

Det tredje forslag er en form for totalteater eller "løb med poster". Historien fortælles undervejs i kursorisk form med dramatiske virkemidler. Tilhørerne er deltagere på en rejse, hvor de oplever en række fortællinger i sammenhæng.

Første forslag: Gud møder os - og sender os (Tornebusken)

2 Mos. 3-4

Begrundelse for udvælgelse af denne fortælling: Fortællingen er den igangsættende del af udvandringshistorien. Efter at have hørt om Moses' barndom og flugt, hører vi, hvordan Gud indleder en ny fase i sin historie med folket og indleder den egentlige del af Moses' liv.

Fortællingen er samtidig udtryk for, hvordan Gud møder og sender mennesker: ved at knytte sin guddommelige vilje sammen med menneskets vandring ind i fremtiden.

Analyse af fortællingen: Spørg: Hvem - hvad - hvor - hvorhen - gangen i historien - Brug din sansning af elementer i historien. Bemærk påfaldende enkeltheder i den:

Hvem? Fortællingen er et møde mellem Gud og Moses.

Hvad? I dette møde åbenbarer Gud sig uden at afsløre sig. Moses afslører sig i al sin menneskelige begrænsning, men hans fremtid som den af Guds nåde udvalgte (hvorhen?) bliver åbenbart.

Hvor? Mødet finder sted i ørkenen ved det hellige bjerg (Horeb), hvor Moses vogter får. Sansning: Fortællingen berører høre- og synssansen: Guds stemme og den brændende tornebusk (det virkeligt påfaldende træk i denne fortælling). Endelig følesansen: Moses smider sandalerne. Han har jordforbindelse og himmelforbindelse (et helligt sted) på samme tid.

Dialogen mellem Moses og Gud forløber sådan:

A. Gud kalder Moses ved navn - Moses svarer ja

B. Gud præsenterer sig som Gud her og nu (stedet er helligt) og forfædrenes Gud og en Gud, der har en plan med fremtiden. Gud er den, der var og som er og som kommer, fortidens, nutidens og fremtidens gud. Gud vil sende Moses.

C. Moses spørger om Guds navn og får til svar: Jeg er den, jeg er, "Jeg er" vil sende dig, Jeg er Jahve, jeg er forfædrenes Gud. Guds sande jeg er på en måde allerede kendt, men alligevel vil fremtidens begivenheder vise nye sider af, hvem dette "Jeg" er.

D. Moses: Hvad nu hvis de ikke tror? Gud: vis tre tegn: staven som bliver en slange, hånden som bliver spedalsk, og vandet som bliver til blod.

E. Moses: Jeg har ikke ordet i min magt - Gud: hvem giver evnen til at tale? Gud Herren!

F. Moses: Send en anden! - Gud: Tag Aron, din broder, med!

Der fortælles:

1) Først det episke (fortællende), holdt i datid, men dog med en

nærværende fortællestil; indled f.eks. med at skildre omgivelserne, idet sanserne bruges: "Det var brændende varmt (følesansen). Solen skinnede Moses i øjnene (synssansen). Fårene brægede (høresansen). En tør ørkenvind blæste sand i øjnene og munden på Moses (føle-, lugte- og smags-sansen). Moses holdt kappen op for øjnene og vendte ansigtet den anden vej..."

2) Derefter sættes handlingen i gang ved noget overraskende, det dramatiske element:

Men hvad var det? En tornebusk i brand? Moses gik nærmere for at se, hvad det var. Vindens hvislen skiftede tone, så det lød som Moses' navn: Moses, Moses..."

3) Derefter dialogen mellem Gud og Moses (jvf. handlingsforløbet ovenfor).

4) Afslutning af samme type som indledningen: roligt, episk tempo, men alligevel med en sanselig "nerve":

"..der blev helt stille. Moses lå stadig på maven i ørkensandet. Han så, at det blev mørkere. En sky var gået for solen. Han rejste sig forsigtigt. Tornebusken var væk. Ude mod vest var det, som om han kunne se bjergtoppe - eller var det pyramiderne. Nu var det om at komme til Ægypten!"

Effekter:

Ydre tilknytningspunkter (kirkeinventar f.eks.): I mange kirker er der en statue af Moses (f.eks. under prædikestolen eller på altertavlen) eller et maleri. Se det før eller efter fortællingen. - Fortællingen kan indledes med, at børnene sætter sig i rundkreds omkring et tændt lys. Fortællingen kan evt. begynde med henvisning til lyset - og så: "nu skal I høre om et helt anden slags lys...", og så fortællingen om den brændende tornebusk.

Gudstjenstlig sammenhæng: Den aronitiske velsignelse "Herren velsigne dig og bevare dig..." (4 Mos 6, 24-26), især sætningen "Herren lade sit ansigt lyse over dig og være dig nådig", der minder os om lyset fra den brændende tornebusk.

Andet forslag: Hvad Gud vil - og hvad vi vil (De ti bud og guldkalven)

2 Mos 19-20, 32, 34

Begrundelse for udvælgelse af denne fortælling: Det er en almindelig tendens, at det etiske stof underbetones i både den indledende og i den almindelige konfirmationsforberedelse. De ti bud står forrest i Luthers lille katekismus og har utvivlsomt haft så stor vægt i skolens og kirkens undervisning i århundreder, at reaktionen endnu kan mærkes i skikkelse af anti-moralisme. Det etiske aspekt er imidlertid stærkt på dagsordenen i den almindelige debat, ligesom det også mærkes i folkeskolens formålsparagraf og i kristendomsfagets læseplan, der for 2.-3. klassens vedkommende lægger vægt på livsfilosofi og etik. En påmindelse om de ti bud og deres fortsatte aktualitet burde nok opprioriteres i kirkelig sammenhæng. Det kunne bl.a. ske ved at børnene møder fortællingen om Moses og de ti bud og blev gjort opmærksomme på budenes indhold.

Analyse af fortællingen: Hvem - hvad - hvor - hvorhen - gangen i historien - sansning og påfaldende enkeltheder:

De udvalgte fire kapitler "klippes sammen" til en sammenhængende fortælling. I denne fortælling springes med vilje den detaljerede pagtslutning i kap 24 over, ligesom levitternes straffeekspedition 32, 35 ff også godt kan udelades..

Hvem? Moses, Aron, folket, Gud.

Hvad? Hvad Gud vil (loven med de ti bud) og hvad vi vil (frafaldet, guldkalven).

Hvor? Oppe på Sinajs bjerg - og ventende ved bjergets fod

Hvorhen? Fra Ægypten til Sinajs ørken og Sinaj Bjerg

Gangen i historien: Loven gives, mistes og skænkes påny.

Sansning: Bjergets røg og ild (lugte- og synssans), lovens ord og guldkalve-dansernes musik (høresansen), guldkalven, der fremstilles

les og lovens tavler, der bliver en helhed igen (følesansen).

Påfaldende enkeltheder: De ti buds tavler, guldkalven, Moses' tildækkede ansigt.

Der fortælles:

A. Indledning: "Hvorfor skal vi gå væk fra vandet og ind i sandet, hvor der ikke er noget at drikke? spurgte den lille dreng. Se der, sagde hans far. Det er bjerget, hvor Gud vil møde os. Og se der foran os: Moses, som har ført os ud af Ægyptens elendighed og død..."

B. Derefter fortælles, hvad folket så og hørte (19,16), og hvad Moses så og hørte (kap 20).

C. Kap 32: Det ventende folks utilfredshed, Arons imødekommenhed, guldkalven, folkefesten og Moses' vrede, da han kommer tilbage og ser, hvad der foregår. De ti buds tavler knuses.

D. Kap. 34: Moses op på bjerget igen med nye stentavler. Hans ansigt lyser, da han vender tilbage.

E. Afslutning: Den aronistiske velsignelse (se nedenfor).

Effekter: Et puslespil med de ti bud - og med ti anti-bud (f.eks. alle guder er ens, du må gerne stjæle osv.). F.eks. helt enkelt ved at et stykke karton med de ti bud (og ti anti-bud) klippes i stykker.

Medvirken, aktiviteter, leg:

Efter fortællingen inddeles børnene i tre grupper. Den ene gruppe bygger en guldkalv (se tredje forslag, aktiviteterne omkring punkt 5). Den anden gruppe samler pus-

lespillet med de ti bud. Den tredje gruppe samler puslespillet med de ti anti-bud. Til sidst påvises forskellene mellem de ti bud og de ti anti-bud. Det kan give anledning til en god samtale!

Gudstjenstlig sammenhæng: Den aronitiske velsignelse "Herren velsigne dig og bevare dig..." (4. Mos 6, 24-26). Kan f.eks. introduceres: Aron lod sig lokke til at bygge en gud af guld til folket. Moses standsede ham. Aron lærte at tale om lyset fra himlen istedet for lyset fra guldet. Hver gang, der er gudstjeneste, slutter præsten med at sige de samme ord som Aron lærte: "Herren velsigne dig..."

Tredje forslag: Udvandringshistorien som rejse eller talteater

Sted: Dette forslag kræver, at man har et stort rum at færdes i, hvad enten det nu drejer sig om kirkerummet, en sportsplads eller en præstegårdshave.

Forberedelse og afvikling: Der er på forhånd opsat syv poster. På hver post er der en fortæller, der godt kan være den samme i forskellige forklædning, evt. samme person, der hvert sted tager en ny dragt på. Desuden er der en genstand, der introducerer handlingen.

Selve fortællingerne udgøres af følgende syv: Moses i sivkurven (2 Mos 1-2) - Den brændende tornebusk (2 Mos 3-4) - Påskemåltidet (2 Mos 12) - Vandringen over Det Røde Hav (2 Mos 14) - De Ti Bud og

Guldkalven (2 Mos 19-20, 32 og 34) - Moses på Nebo bjerg (5 Mos 34) og Josva over Jordan-floden (Jos 3)

Begrundelse for udvælgelse af disse fortællinger: Som nævnt knytter det nye testamente sig til bl.a. disse fortællinger og ser i dem en antydning af det, der senere sker i Jesu og kirkens liv. Samtidig danner fortællingerne tilsammen et større fortælleforløb med en række "highlights", der tilsammen har en spændende begyndelse og afslutning.

Analyse af hver af fortællingerne: Hvem - hvad - hvor - hvorhen - gangen i historien - sansning og påfaldende enkeltheder. Særligt vigtigt, når historien fortælles kursorisk.

Der fortælles: Der skelnes normalt mellem det episke, det fortællende stof, og det dramatiske stof, der eventuelt kan fortælles i nutid. I korte fortælleforløb lægges vægten på det dramatiske.

Effekter og aktiviteter: Kan udvides og varieres efter behov (og fantasi).

1) Moses i sivkurven:

A. Genstand: sivkurv, evt. bare en papkasse, lift eller dukkeseng.

B. Fortælleren: en lang stang (fortæl om, hvordan man fik fat i sivkurven ude i vandet).

C. Sivkurven og stangen er udgangspunkt for fortællingen: "Det var godt, jeg havde den stang her. Jeg stod nede ved vandet, da prinsessen råbte: Fang den sivkurv. Og så gik jeg ud og nåede den med stangen her. Gudske lov var der

ingen krokodiller.."

2) *Den brændende tornebusk:*

A.Genstand: en skål med en papirsserviet og en håndfuld tørre kviste, der antændes, hvis det er udendørs. Indendørs: tænd et lys.

B.Fortælleren: sandaler på, evt.en (hyrde)stav.

C.Fortæl: "Staven her bruger jeg til at fange fårene med, hvis de løber væk. Eller til at ramme vilde dyr, der vil spise mine får. En dag så jeg et mærkeligt lys (lyset / kvistene antændes). Det her brænder. Men det gjorde tornebusken ikke. En stemme sagde til mig: "Tag sandalerne af..."

3) *Påskemåltidet:*

A.Genstand: bægre med rødt saftevand, et stort brød, en lille knogle.

B. Fortælleren: et tæppe over sig som kappe og en fyldt taske eller indkøbspose (parat til at drage afsted!).

C.Fortæl: "Kom og få lidt at spise og drikke (bægrene deles rundt og brødet brydes). Ja, lammet er spist. Der er kun en knogle tilbage. Vi har skyndt os at spise. Jeg har kappen på - og bagagen er parat. Om lidt sker det. Så kommer der besked fra Farao, Ægyptens konge. Han giver os lov til at rejse tilbage til vores gamle land.."

4) *Vandringen over Det Røde Hav.*

A. Genstand: en smal gang eller et bræt, som børnene skal gå ad.

B. Fortælleren: en stav (se 2 Mos 14,16).

C. Fortæl: "Når jeg rækker staven her ud, forsvinder vandet. Ja, I kan slet ikke få øje på noget vand nu, vel? Nu går I forsigtigt, men hurtigt den vej der, som staven

viser. Men skynd jer, for om lidt kommer vandet tilbage. Bare vi når det inden ægypternes soldater indhenter os.."

5) *De Ti Bud og Guldkalven.*

A. Genstand: De ti bud som puslespil (se under forslag 3) og guldkalven som samlesæt (evt. omridset af en tyrekalv på et stykke karton, der beklædes med guld-papir).

B. Fortæller: et stykke tøj med øjenhuller over hovedet (se 2 Mos 34, 29-35)

C. Fortæl: "Jeg kan se jer gennem øjenhullerne, men I kan ikke se mig. Sådan så Moses ud, da han kom ned ad bjerget for anden gang med to stentavler. Han havde været oppe på bjerget for at hente dem hos Gud. På tavlerne stod de ti bud. Men første gang blev han så vred, at han knuste dem. Det begyndte på denne måde (børnene sættes i gang med at samle guldkalven, nogle korte træk af handlingen nævnes, puslespillet med de ti bud hældes ud, og børnene sættes til at samle det.)

6) *Moses på Nebo bjerg.*

A. Genstand: et højt punkt, evt.en stol eller et bord.

B. Fortælleren står deroppe vender sig mod vest -

C. og siger et par ord om Ægypten, i en anden retning og siger et par ord om det gamle land, som man nu står på grænsen til.

7) *Josva over Jordan-floden.*

A.Genstand: en papkasse (Pagtens ark), som et par børn sættes til at bære ad en bestemt rute.

B. Derefter slutter fortælleren forløbet med fortællingen om Josva, der førte folket over Jordan ind

i "det forjættede land".

Gudstjenstlig sammenhæng:

Den aronitiske velsignelse "Herren velsigne dig og bevare dig..." (4. Mos 6, 24-26) - bruges f.eks.under punkt 5 eller 6. Evt.ved at indlære den rytmiske melodi "Herren velsigne dig - " af Hans Holm.

Julie, børnehaveklassen

Hvordan tegner børn bibelhistorien?

Denne artikel beskæftiger sig med børnetegningers brug af billedsprog, og om hvordan man som voksen skal være opmærksom på den ikke-verbale indsigt, børnene videregiver i deres billeder. Samtidig gives der nogle råd om den pædagogiske tilrettelæggelse af et tegneforløb

Af Bent Schmidt

Sådan har jeg fået stillet spørgsmålet, og det antyder, at vi går ud fra den kendte situation: Først fortæller vi bibelhistorie for børnene, og derefter opfordrer vi dem til at tegne eller male om det stof sådan som børn nu gør.

Naturligvis er det muligt at give en generel, situations-uafhængig beskrivelse af børns billedsprog, også på det alderstrin hvor de deltager i den indledende konfirmerationsforberedelse. Der er f. eks. visse karakteristiske træk ved børnenes måder at tegne mennesker på, og ligeledes ved deres gengivelse af rum og deres brug af farve.

Det er forhold som ændrer sig i et velbeskrevet udviklingsforløb¹, og som jeg vil vende tilbage til, men jeg må gøre opmærksom på, at der normalt er en spredning på 4 - 5 år i børns tegnemæssige udvikling. På et hold juniorkonfirmander vil vi altså ofte finde børn,

der tegner som 8 - 9 årige, mens andre tegner som 13 årige. Det gør ikke beskrivelsen af hvordan børn tegner, lettere, men det er en vigtig pædagogisk pointe, der har at gøre med de forventninger vi voksne stiller til dem.

Vi er vist mange voksne, der holder af børns måder at udtrykke sig på i billeder, men det er på den anden side en misforståelse, hvis man tror at børn altid laver gode, personlige og udtryksfulde billeder. Når børn er overladt til sig selv, vil en stor del af de billeder de laver være ret stereotype, klichéprægede og overfladiske - sådan som deres (og vores) hverdagsprog jo ofte er.

Det gælder naturligvis også børn, der tegner om bibelhistorien - hvis der ikke er nogen der vejleder dem og stiller krav og forventninger til dem, og hvis der ikke er voksne, der er gode modtagere af deres billeder. Hvis den voksne fortæller ikke er lige så

fuldt engageret i billedernes tilblivelse som i fortællingen, vil resultaterne blive derefter, og som sådan blot et tidsfordriv der ikke er nogen speciel grund til at beskæftige sig med i Kirkens Undervisning.

Billeder er sprog

Men hvorfor egentlig lade børn tegne bibelhistorien? Begrundelser som at børnene godt kan lide det, og at det er en god afveksling fra andre aktiviteter, er efter min opfattelse ikke gode nok.

Nej, den væsentligste grund til at lade børn lave billeder om bibelhistorien er, at vi giver dem mulighed for at bruge et særligt sprog. Ifølge psykologer som Vygotskij og Piaget er et sprog ikke blot et middel til meddelelse, men også til erkendelse. Ved hjælp af sproget opnår og former vi ny erkendelse. Verbaliseringen har sine erkendelsesformer, billedsproget har andre. Ved hjælp af det kan vi beskrive - og dermed bevidstgøre - ting og forhold som vanskeligt kan beskrives med ord, og vi kan mere eller mindre bevidst give udtryk for følelser og holdninger, som vi ellers vil have svært ved at gøre rede for.

Fagfolk taler her om en perceptuel forståelse og om en æstetisk

(sansemæssig) erkendelse, men pladsen her tillader ikke en nærmere redegørelse.² Vigtigst er det at gøre sig klart, at vi har at gøre med nogle særlige oplevelses- og tilegnelsesformer - en anden vej til indlevelse i stoffet end den gangse verbalsproglige.

Hvis man ikke mener at ovennævnte er af betydning, er der ingen grund til at læse videre, men i stedet blot vælge andre måder at formidle viden om og holdninger til det bibelske stof.

En anden forudsætning for at arbejdet skal have kvalitet, er at vi kender til nogle af de grundlæggende træk ved børns billedsprog. Hvad kan og vil børnene udtrykke i deres billeder?

Nogle træk i børns billedsprog

Børn vil naturligvis (gen)fortælle det der har optaget dem. Her er der ofte en kønsforskel, for drengene vil først og fremmest gengive det dramatiske, det actionprægede i historien, mens pigerne er tilbøjelige til at lave mere stillestående billeder med flere detaljer i klædedragt o. lign.

Når det drejer sig om gengivelse af mennesker, betjener børnene sig af det, der ofte betegnes

som et skema - en slags personlig kliché, om man vil - forskellig fra barn til barn, men en form de i lange perioder tegner på samme måde og kun langsomt ændrer.

Over et sådant skema varieres klædedragt og andre karakteristika. Børns menneskeskemaer er oftest frontalt gengivet, og de brydes kun når særlige forhold kræver det, f. eks. når figurer skal være i bevægelse.

Proportionerne i skemaet er ofte sådan, at hovedet tegnes større og armene kortere end virkeligheden, men det forhindrer på ingen måde, at figurerne kan være meget udtryksfulde og fortællende, og det er jo det væsentlige. Børnene har også skemaer for huse, træer, blomster o.a., og vi skal ikke forsøge at ændre dem med krav om „rigtige“ proportioner, og om at det „skal ligne“ mere, men vi skal lade børnenes skemaer udvikle sig i takt med deres øvrige begreber, og stimulere udviklingen via de opgaver vi stiller.

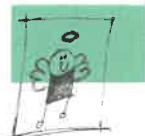
At gengive rumlighed på et plant stykke papir er selvsagt et problem for sig, men børn har mange gode og logiske løsninger på det. Ofte tegner de en vandret streg (en basislinje) nederst på papiret, og dermed repræsenterer det, der er nedenunder strengen jorden, og det, der er ovenover rummet, hvori huse, træer og mennesker befinder sig. Øverst oppe på papiret kan der være en tilsvarende himmellinje, men oftest er himlen markeret med en sol og med nogle skyer der males blå. Det er en klar disposition, hvor børnene som regel ikke tillader at tingene overlapper hinanden.

Formen på genstande (huse, træer, veje, møbler...) gengives fra den side, hvor den er mest karakteristisk. Bag dette fænomen ligger nogle perceptionspsykologiske lovmæssigheder som vi alle er undergivet, nemlig at vores bevidsthed lægger en dæmper på de formforandringer, der hele tiden opstår, når vi skifter synsvinkel på en genstand. Derfor vil f.eks. også de fleste voksne tegne en tallerken der står på bordet, rund, selv om nethindebilledet af den er en

MABEL 1. kl.

Folk forlader Babel efter sprogforvirringen. (1. klasse). Personerne er tegnet over samme skema, men rumgengivelsen med en horisontlinje er flere år forud for det normale.

oval (formkonstans).

Genstande virker mindre jo længere de er væk, men vi oplever normalt ikke størrelsesændringerne nær så store som de er på vores nethinde (størrelseskonstans). Voksne kan lære at nedbryde konstansfænomenerne og gengive det perspektiviske nethindebillede, men det kræver megen øvelse og ikke mindst evnen til at abstrahere fra de forestillinger (perceptionsbegreber) vi alle har udviklet fra den tidligste barndom.³

Disse begreber (om form, størrelse og farve mm.) som er en vigtig del af vores omverdenstolkning, kan børn ikke abstrahere fra. Derfor gengiver de f.eks. en landevej som to parallelle streger, og vejtræer og huse er orienteret i forhold hertil, så det ser ud som om de ligger ned på hver side af vejen. Sådan opfatter børnene det naturligvis ikke. De gengiver tingene i deres fulde udstrækning og gør rede for, hvordan de forholder sig til hinanden - en logisk og klar fremstilling, når man kun har to dimensioner at udtrykke sig i. Fænomenet kaldes kognitiv eller logisk realisme.

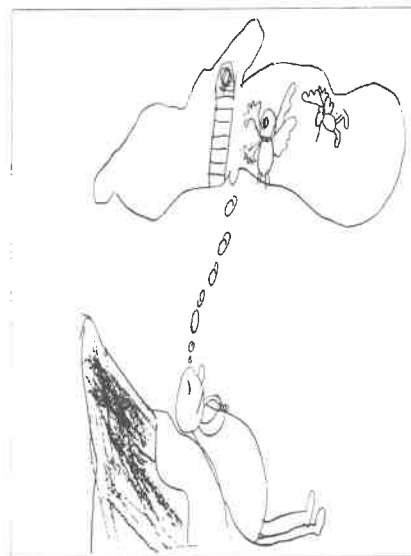
Her vil mange voksne imidlertid være tilbøjelige til at blande sig og ud fra deres forudsætninger forsøge at rette på tingene så de bliver „rigtige“, det vil sige per-

Vi er i kirke før juleaften, 2. klasse. Et godt eksempel på en klar, logisk fremstilling af tings og personers indbyrdes placering. Tegningen er også et eksempel på formkonstansers indvirken på gengivelsen

Samme tema som ovenfor, men en anden og lige så udtryksfuld måde at beskrive situationen på.

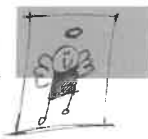
*Patriarken Jakobs drøm, 1. klasse
Tegneseriens virkemidler - her tænkebobbler - anvendes ofte af børn*

spektivisk mere overbevisende. De har med andre ord et snævert visuelt realismebegreb og tænker sjældent over, at billedkunsten er flere tusinde år gammel og i århundreder har klaret sig uden perspektivet. I ægyptiske billeder og i middelalderens gengivelser af rum og form ser vi mennesker og genstande klart og præcist bredt ud i fladen - billedmæssigt smukt og forståeligt. Centralperspektivet blev opfundet omkring Kr. fødsel, men lå gemt og glemt gennem hele middelalderen, fordi ingen havde brug for det. Først med renaissance blev det europæernes måde at gengive rum og form på - en måde der forudsætter at man lukker det ene øje og stirrer ufravendt i én

retning. Er det mere „virkeligt“ end de andre måder gengive på? I billedkunsten er det da også ca. 100 år siden, man forlod perspektivet som den eneste rigtige gengivelse.

Hvorfor skulle vi så forsøge at lære børn på dette alderstrin den måde, når deres egen er mere logisk og ofte langt mere fortællende end perspektivtegningen?

Vedr. børns måde at gengive farver på skal det kort nævnes, at også her spiller konstansfænomenerne ind. Det er kun få af os voksne (malere f.eks.), der er i stand til at opfatte og skelne de mange nuancer i naturen omkring os, sådan som de skifter, når belysningen ændrer sig. Børn gengiver deres begreber om tings farver

Barnedåb. 2. klasse

enkelt og klart uden at skele særligt til nuancer. Himle er blå, træstammer brune, jorden sort eller brun, og træer og græs har samme grønne farve. Denne enkelhed kan godt være en styrke i et billede, men er indrømmet - ofte noget kliché-præget. Vil man forsøge at ændre børnenes brug af farve, må det først og fremmest ske ved, at man i sin fortælling beskriver farverne så klart og detaljeret, at børnene danner sig forestillings-billeder deraf. Hvis en speciel farve har særlig betydning for børn, bruger de gerne lang tid til at blande sig frem til netop den nuance, de har forestillet sig.

De her nævnte træk kunne nuanceres og relativiseres væsentligt mere, men også her må jeg henvise den interesserede til faglitteraturen.

En basal viden om børns billedsprog er en nødvendig, men ikke tilstrækkelig forudsætning for et godt udbytte af arbejdet. I det følgende vil jeg derfor nævne nogle pædagogiske forholde-måder som jeg finder vigtige.

Pædagogiske bemærkninger

For det første: Hvis vi agter at følge den bibelhistoriske fortælling op med, at børnene laver billeder om den, så må vores fortælling rumme mange visuelle

træk. Den må f.eks. gøre rede for, hvordan landskaber, mennesker og huse så ud. Men fortællingen må også lægge vægt på, ikke blot hvordan personerne handlede, men også hvad de tænkte og følte. Sagen er, at der skal være brændstof både til følelser og til den visuelle fantasi. Det er jo på de områder billedsproget ofte formår at udtrykke noget, som netop ikke kan siges lige så godt med ord.

Efter fortællingen må der være tid til en samtale, hvor børnene kan få besvaret spørgsmål, og hvor vi kan drøfte, hvad der måske var det mest vigtige eller spændende at fortælle om i billeder.

En anden forudsætning for at arbejdet skal lykkes, er at der er gode materialer og værktøjer (pensler, farver, bølter til vand osv.) til rådighed, og at det hele står parat til brug. Det ødelægger koncentrationen om emnet, hvis der opstår almindelig forvirring, inden man kommer i gang.

Det vil ofte være nødvendigt med nogle få klare instruktive anvisninger om den mest hensigtsmæssige brug af materialerne. Det er en støtte og hjælp til de usikre.

Hjælp må man også have under processen - ikke sådan at den voksne tegner „hvordan det skal være“, men i form af samtale med børnene, og inspiration når de går i stå

eller løber ind i vanskeligheder. Måske kan vi få nogle af de andre børn til at vise hvordan de ville løse et problem, eller de kan stå model for hinanden et øjeblik.

Efter min opfattelse må man gerne „presse“ børnene til at fortælle så meget som muligt i deres billeder, og inspirere dem til at udtrykke det så klart som muligt.

Når billederne er erklæret færdige, skal de monteres, dvs. have en enkel ramme, og til sidst skal de hænges pænt op til fælles glæde.

Om man derefter skal bruge tid på en samtale om billederne, må afhænge af situationen. Men måske skulle man drøfte, om der er nogen man kunne glæde med billederne. Og ugen efter f.eks. aflægge besøg på plejehjemmet, fortælle beboerne om billederne og udstille dem dér for en tid.

Der kunne siges meget mere om den praktiske gennemførelse af arbejdet med billederne. Her er kun antydning nogle fremgangs-måder som måske kan tjene til inspiration.⁴

Hvordan tegner børn så bibelhistorien? Jeg håber, det er blevet klart, at det i høj grad afhænger af, hvilke holdninger vi voksne har til børnene og deres billeder: Om vi anerkender deres valg af det, de vil fortælle om i billeder, og om vi lægger vægt på den personlige tolkning.

Hvis vi støtter børnene under arbejdet og kan glæde os over og respektere deres meget forskellige løsninger, vil arbejdet med billeder være et værdifuldt led i undervisningen.

Noter

1 Lowenfeld og Brittain: *Kreativitet og vækst* (Gjellerup 1971)

Bodil Havskov Jensen: *Børns billeder* (Borgen 1986)

2 Rudolf Arnheim: *Toward a Psychology of Art* (Berkley and Los Angeles 1966)

Jørgen Pauli Jensen: *Udviklingen af æstetisk aktivitet og leg* (Danm. Lærerhøjsk. 1972)

3 og 4 Bent Schmidt: *Formning i folkeskolen* (Gjellerup/Gad 1989)

Bøger og materialer

Ordet tog bolig iblandt os - Modeller for mission i Ny Testamente.

202 sider - kr. 195,-. Forlaget Anis.

Hvad er egentlig det bibelske grundlag for mission. Ja, vi kender selvfølgelig missionsbefalingen fra Matt. 28. Men Ny Testamente indeholder også adskillige andre udsagn om mission. Det er Johannes Nissens fortjeneste, at han klart, overskueligt og dybtgående gennemgår de opfattelser af mission, som er at finde i Ny Testamente. Men det bliver ikke bare ved teksttolkninger og teksternes historiske menig. „Hvis vi nemlig skal bygge bro mellem tekstens „da“ og vores „nu“, må vi kombinere en historisk læsning med en aktuel læsning. Kun således kan man på én gang respektere afstanden mellem „da“ og „nu“ og teksternes udfordring til vores egen situation“ (s. 13).

Johannes Nissen gennemgår nu missionopfattelserne i de 4 evangelier og Apostlenes Gerninger. Præcist får vi karakteriseret evangeliernes missionsteologi sat i forhold til den menighed, som var hver af evangeliernes baggrund. Men særlig spændende synes jeg det er at være med Paulus i Efesus og på Areopagos ifølge Apostlenes Gerninger. Her får vi netop eksemplerne på de første kristnes missionsforkyndelse og dialogen med den græske livsforståelse. Herfra går der en lige linie på til vore overvejelser over, hvordan ordet kan tage bolig i verden. Det kræver både et stykke arbejde med den

bibelske tekst og et klart blik for den verden, hvori evangeliet forkyndes. Hvad der præger verden i dag, er religionsmødet. Menneskets søgen efter sandheden er et centralt tema i mødet mellem religionerne. Imidlertid er det særlige i kristendommen, at den forstår Gud som den, der søger mennesket. Dette understreges netop i evangeliernes missionsforståelse, når det fortælles, hvordan Jesus søger mennesker, der er udenfor. Ordet, der tog bolig iblandt os, er den afgørende forskel mellem kristendommen og de andre religioner, slutter Johannes Nissens bog. Der er igen tvivl om, at denne bog vil få afgørende betydning for overvejelser over missionens væsen og mening i lang tid fremover.

Anmeldt af Henning Nørhøj

Børnebibelen.

Genfortalt af Johannes Møllehave. Kr. 170,- Dobbelt CD kr. 139,- Dobbelt kassette kr. 109,-
Det danske Bibelselskab

Som det var at vente, er det her en perle! Johannes Møllehave har før bearbejdet og oversat udenlandske børnebibler. Men det er altså første gang, at han har skrevet en dansk. Genfortællingerne er af alle de kendte beretninger - og netop i Møllehaves gode, stærke og ligefremme sprog, der bevarer fortællingernes oprindelige

spændstighed og sigte. Hver historie slutter med et rim, der giver et resumé af fortællingen og dens morale.

Og disse rim kan og skal selvfølgelig synges. En flot række af vort lands bedste musikere som Søs Fenger, Peter A.G. Nielsen, Lars Lilholt m.fl. har sat digtene i musik. Det er blevet til **Dejlig er haven** - en CD og kassette med 20 numre.

Endelig er illustrationerne et kapitel for sig. Det er billedkunstneren Susanne Krage, som har skabt en række fine billeder, så bogen er blevet en fryd for øjet.

Anmeldt af Henning Nørhøj

Katekismus for børn

Henning Toft Bro, Ole Kamp og Kaj Mogensen (med illustrationer af Marianne Jespersen): Vi kommer til din kirke, Børnenes bog, 48 sider, 70 kr, Vejledning, 224, 348 kr., Unitas Forlag 1996.

I

Til trods for al jammer om svigtende tilslutning til kirken er der dog i disse år også en lysstrålehistorie. Den såkaldte indledende konfirmationsforberedelse er blevet en succes, og der er udover en omfattende håndbog fra Folkekirkens Pædagogiske Institut nu

også kommet et egentligt grydeklar undervisningsmateriale med grundig og udførlig vejledning. Det er et materiale, der bygger på klassisk katekismustradition: Det er børnene der kommer til kirke - og ikke omvendt kirken, der kommer til børnene. Materialet følger klare tendenser til at undervisning skal være kirkelig og foregå i en gudstjenestlig sammenhæng, det er ikke primær børnene, deres livssituation og problemer, der sætter dagsorden, men kirken, dens forkyndelse og centrale trosudsagn. Det udelukker dog ikke, at der ud fra dette solide fundament tages både kærligt, forstående og nænsomt hensyn til børnenes livssituation i nutidens samfund. Udgangspunktet for dette materiale er ikke primær tvivl, fremmedhed, men rodfæstethed i en kirkelig tradition med treklangen hjem, skole-kirke som referenceramme: „Hjemmets forhold til kristentro er en gave, ikke først og fremmest et problem“ hedder det (s. 36), og selvom skolens kristendomsundervisning ikke - desværre som det fremhæves - er evangelisk-luthersk dåbsundervisning, så er der intet til hinder for, at hjemmet trygt kan opfatte denne undervisning som en del af dåbsundervisning (s. 39). Man mærker, at forfatterne har deres rødder i solid jysk folkekirkelighed, og det er heller ikke en tilfældighed, at det er i en sådan kontekst den indledende konfirmationsforberedelse mest har slået an - selvom den jo egentlig ville være mere tiltrængt de steder i landet, hvor både hjem, skole og kirke også føles som problem og ikke primært som gave.

II

Materialet er opbygget efter et klassisk mønster med trosbekendelse som både hovedstof og grundstruktur: Efter to lektioner om dåben (inklusive gennemgang af fadervor) og nadveren er der 16 lektioner, der stort set følger trosbekendelsens led, dog under behørig hensyn til kirkeåret, manglen på det etiske afbødes i et afsluttende kapitel om kærlighed. Hvert afsnit indledes med en solid

og velskreven teologisk indledning, fulgt af ideer og forslag, der især lægger vægt på gudstjenstlige elementer, men også samvær, leg og fortælling. Det er her, hvor der - til trods for den ret traditionelle opbygning - også er plads for kreativitet og originalitet. Indenfor teologisk faste rammer må man godt udfolde sig frit.

Denne konkrete hoveddel er både velredigeret, velskreven og anvendelig, man mærker, at det er erfarne folk, der har skrevet vejledningen, de er både solide i deres teologi og har åbenhed og sans for børn.

Meget givende er også den lidt kortere almene del af vejledningsbogen. Udover praktisk orientering og et afsnit om arbejdsformer er der et spændende forsøg på at give en egentlig *teologisk* begrundelse for en *kirkelig* kristendomsopplæring ud fra trosbekendelsen og en slags meditation over Ef 4,1-16. Anliggendet er at både udgangspunkt, grundlag, indhold og struktur er teologisk givet - ud fra en sådan solid basis kan man udfolde sig frit.

III

Det svage punkt i undervisningsmaterialet er efter min mening elevhæftet, som - til trods for meget fine illustrationer - i mine øjne nok er *for traditionel*. Desuden lægger den meget lidt op til børnenes egen selvvirksomhed - og er i betragtning af 9-åriges læsefærdighed svær at arbejde med. Når det i vejledningen hedder „Læs verset. 'Befal du dine veje' og snak om hvad verset betyder“, så har jeg mine tvivl, om børn i den alder kan klare en så „boglig“ opgave. Man ved ikke rigtig, hvad man skal bruge hæftet til - og om det i det hele taget er tilrådeligt med et „elevhæfte“ af den art.

Et andet spørgsmål, som materialet lader ejendommeligt uberørt, er forholdet til den *egentlige konfirmationsforberedelse* i 7. eller 8. klasse. Foregriber ikke „indledningen“ den egentlige forberedelse? Eller er det meningen, at den senere konfirmationsforberedelse så mere kunne tage sig af

livsspørgsmål, efter at de grundlæggende ting er gennemgået? Eller skal det samme behandles en gang til - bare på en anden måde? Det gøres lidt mere ud af koordineringen med skolens kristendomsundervisning, selvom også det efter min mening stadig er et åbent spørgsmål. Selvom udgangspunkt og målsætning er forskellig, så er der i praksis dog mange berøringspunkter og farer for gentagelser. Og så skal man vel også agte på, at den indledende konfirmationsforberedelse til gudstjenesten og kirken ikke bliver til lukkethed overfor den verden og den virkelighed, der ligger udenfor. Det var bl.a. styrken i Luthers lille katekismus, at den egentlig ikke starter med kirken, men med en form for livsoplysning i de ti bud. Det ville efter min mening være en lidt uheldig arbejdsdeling, hvis skolen tog sig af etik og livsspørgsmål, kirken af dogmatikken og gudstjenesten.

Disse og andre problemer m.h.t. til den indledende konfirmationsforberedelse vil vi nok komme til at diskutere i fremtiden. Dette materiale er et fortrinligt udgangspunkt for både den principielle diskussion og praksis: Det har mod til enkelhed, koncentration på det væsentlige, er overskuelig, velskreven i et sprog, som også ikketeologer kan forstå, og velredigeret, i enhver henseende et velegnet arbejdsredskab for dem, der arbejder med den indledende konfirmationsforberedelse.

Anmeldt af Eberhard Harbsmeier

Indsendt til redaktionen:

Lars Mandrup: Salige er de mislykkede.

Taler ved diakonindvielser i Århus. 90 sider. kr. 158,-. Poul Kristensens Forlag.

Vilje og ansvar - om par i udvikling. Af Helga Hugland Byfuglien og Egil Østerbrød.

144 sider. Kr. 148,-. Unitas Forlag

Ved dagens begyndelse. Red. af Mogens Hansen og Søren Peder Sørensen.

80 sider. Unitas Forlag.

De flygtige år - Søster Abrahamserindringer.

192 sider. kr. 175,-. Unitas Forlag.

Håb og afmagt. Spørgsmål om mening i forbindelse med børns sygdom og død. Red. af Maria Leijonhielm.

80 sider - kr. 95,-. Unitas Forlag.

Det vrirler med engle. Genfortalte historier fra Bibelen. Af Bob Hartman.

80 sider - kr. 98,-. Unitas Forlag.

Samarbejdet i sognet - et inspirationsmateriale baseret på „konfirmand 2000“. Af Pernille Aagaard og Kirsten Felter.

144 sider - kr. 248,-. Unitas Forlag

Jul i Danmark. Stort og småt om advent og jul.

Af Erik Ågård

20 sider - kr. 28,-

Materialecentralen/Religionspædagogisk Center.

Kristendom for 1. og 2. klasse.

Af Kaj Mogensen og Henning Fogde.

Elevens bog til hvert klassetrin og lærerens bog til hver elevbog, samt kopimappe. Nyt Nordisk Forlag.

Nyheder fra Bibelselskabet

**Tre nye udgivelser udkom
den 5. februar 1997**

**Noter til bibeloversættelsen
af 1992. Af Svend Holm-Niel-
sen.**

Pris: Kr. 175,-

I Noter til bibeloversættelsen af 1992 gennemgår prof. Svend Holm-Nielsen alle de steder, hvor oversættelserne har måttet fravige den hebraiske tekst, enten fordi de fandt den uforståelig eller fordi andre tekstvidner er troværdige.

**Josvabogen og Dommerbo-
gen. Fortolket af Eduard
Nielsen**

Pris kr. 160,-

Kommentaren kan bruges som grundbog, hvad enten det er i en studiegruppe eller ved bibelundervisning i en menighed.

Bibelen på CD-Rom

Pris kr. 975,-

Indeholder bl.a. tre vigtige funktioner for en bibelbruger: Slå op - søge - klippe citater. Man kan søge efter samtlige ord og ordkombinationer og, hvis det ønskes, skrive egne notater og kommentarer til hvert bibelvers.

**Kirkens
Undervisning
2/1997**

*Der er endnu ikke
fastsat et tema for det
næste nummer af Kir-
kens Undervisning,
men artikler og ind-
læg modtages gerne.
Deadline er 1. maj
1997.*

- er et tidsskrift til inspiration for alle i kirkens forskellige former for undervisning.
- praktisk hjælp til det pædagogiske arbejde i menigheden og det kirkelige børne- og ungdomsarbejde.
- undervisningsmodeller til brug for børn, unge og voksne.
- forslag til andagter og gudstjenester
- teologisk-pædagogisk information.
- anmeldelser og omtale af nye undervisningsmaterialer og litteratur med relevans til det pædagogiske arbejde i kirke og menighed.

Udgivet af EPS

Evangelisk Pædagogisk Samvirke, som er en sammenslutning af en række folkekirkelige organisationer, der er involveret i kirkens forkyn-delse og undervisning.

Medlemmer af EPS

Dansk Bibelskole. Dansk Missionsråd. De samvirkende Menighedsplejer. Det danske Bibelselskab. Diakonhøjskolen. Diakonissehuset Sankt Lukas Stiftelsen. Diakonissestiftelsen. FDF/FPF. KFUK-spejderne i Danmark/De grønne pigespejdere. KFUM og KFUK i Danmark. KFUM-Spejderne i Danmark. KFUMs Idrætsforbund i Danmark. Kirkefondet. Kirketjenesten i Danmark. Menighedernes Daginstitutioner. Sammenslutningen af Indre Missions skoler. Unge Hjem Bevægelsen i Danmark.

Redaktion

Henning Nørhøj (ansv.),
Arne Kristophersen, Eberhard Harbsmeier
og Poul Abildgaard.

Sats og layout: Poul Abildgaard
Omslag: Poul Abildgaard
Vignetter: Marianne Jespersen
Tryk: Special-Trykkeriet Viborg a/s

Abonnement

Årsabonnement (4 numre)
kr. 125,-. Løssalg kr. 35,-
Giro 8 05 53 51.

Henvendelse

Adresseændringer bedes meddelt Avispostkontoret. Husk ved alle henvendelser at opgive abonnements-nummeret, som står opført sammen med adressen på bladets bagside.

Religionspædagogisk Center
Frederiksberg Allé 10 A
1820 Frederiksberg C
Tlf.: 31 24 92 50 (kl. 10-16)

Religionspædagogisk Centers formål er at være til rådighed for såvel hjem, kirke og skole, hvad angår dåbsoplæring og kristendoms-undervisning.

- Udstillinger, kataloger og pædagogisk vejledning.
- Udlejning af film og bogkufferter.
- Salg af bøger og AV-materialer.

Ny kirkehistorie

Kirkehistorie

Grundtræk af Vestens kirkehistorie fra begyndelsen til nutiden

Martin Schwarz Lausten

I »Kirkehistorie« tegnes hovedlinjerne af den kristne kirkes historie fra begyndelsen til vore dage, inddelt i de velkendte kirkehistoriske perioder. I en fortællende gennemgang betones ofte påvirkningen fra kirken til det omgivende samfund og omvendt.

Blandt hovedtemaerne, som behandles i det kronologiske forløb, er teologiens udvikling i de enkelte tidsaldre, gnostikere og kættere, munke- og nonnevæsenet, paveembedets betydning, den lutherske reformation, kirkernes holdning til det sociale spørgsmål, til nazisme og kommunisme, nutidens økumeniske bestræbelser, moderne amerikansk kristendom...

Man kan læse bogen som et samlet forløb, som et udvidet kompendium eller man kan fordybe sig i enkelte perioder og her hente vejledning i bogens udførlige litteraturlister.

302 sider – kr. 250,-

ANIS

Religionspædagogisk Center

Frederiksberg Allé 10 A, 1820 Frederiksberg C, Tlf. 31 24 92 50

